هنوز ذیل تفکر صدرا زندگی می کنیم

سیدمحمد تقی چاووشی: فارابی را مبدا تاریخ انسان ایرانی اسلامی می‌دانم و تا صدرا این امتداد تاریخی را می‌توان دید. صدرا را نباید به قرن ۱۰ و ۱۱ محدود کرد، بلکه باید در یک بسط تاریخی نگاهش کنیم. مکتب صدرا بعد از فوتش بسط پیدا می کند بنابراین نظام تفکری صدرا دیگر عوض نشده است.

یعنی بین فلاسفه بعد او، شما نمی‌توانید بحثی را پیدا کنید که از قالب مباحثات پیش از صدرا و نهایتا صدرا خارج شده و مبنای جدیدی را بنا کرده باشد. ما هنوز داریم ذیل تفکر صدرا زندگی می کنیم. این فیلسوف و فلسفه هست که دوره را نشان می‌دهد نه بالعکس. در تفکر صدرا هم انقلاب مشروطه بود و هم دوره‌های بعدی در بسط تفکر او وجود دارد. در بسط تاریخی تفکر صدرا، رفته‌رفته پتانسیل‌هایی آشکار شد که در آن دوره، در اندیشه خود صدرا مخفی بود.

نخوانده‌ترین کتاب در جهان اسلام

تقی آزاد ارمکی: ابن‌خلدون می گوید من مبتکرم و موضوع و مسائل علم را گفته و تقسیم‌بندی کرده‌ام و از این به بعد به عهده دیگران است که آن را توسعه دهند و از آن دانش استخراج کنند. یکی ابن‌خلدون این کار را می کند و یکی هم دورکیم. ابن‌خلدون و دورکیم از کاری که کرده‌اند، آگاه‌اند. اما متاسفانه نخوانده‌ترین کتاب در جهان اسلام کتاب ابن‌خلدون است.

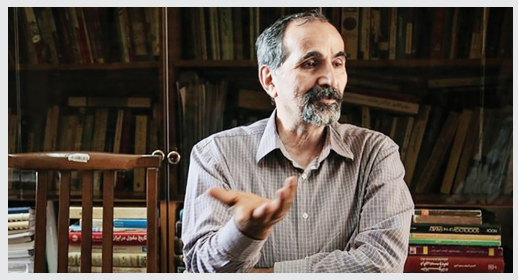

دو نوع مواجهه فرهنگی با قرآن

احمد پاکتچی: نوع اول مواجهه فرهنگی ما با قرآن این است که از زیست جهان خودمان به سمت متن می‌رویم و نوع دوم، از متن به زیست جهان خودمان می‌رویم. در نوع اول مساله‌مان را از زیست جهان‌مان پیدا کرده‌ایم؛ مثلا تکثرگرایی. در نوع دوم مساله را در متن پیدا می کنیم و بعد به‌سراغ زیست جهان امروزمان می‌آییم ببینیم چه خبر است.

کرسی ترویجی فلسفه سیاسی اسلامی

به همت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، کرسی ترویجی با عنوان «فلسفه سیاسی اسلامی» پنجشنبه ۲۶ اردیبهشت از ساعت ۱۱ برگزار می‌شود. این نشست با حضور حجت‌الاسلام احمد واعظی به‌عنوان ارائه‌دهنده و سیدصادق حقیقت به‌عنوان ناقد در دانشگاه باقرالعلوم(ع) قم برگزار می‌شود. شریف لک‌زایی، دبیری علمی این جلسه را برعهده خواهد داشت.

محمد حکاک استاد دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ره) در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

هیوم ملحد نیست

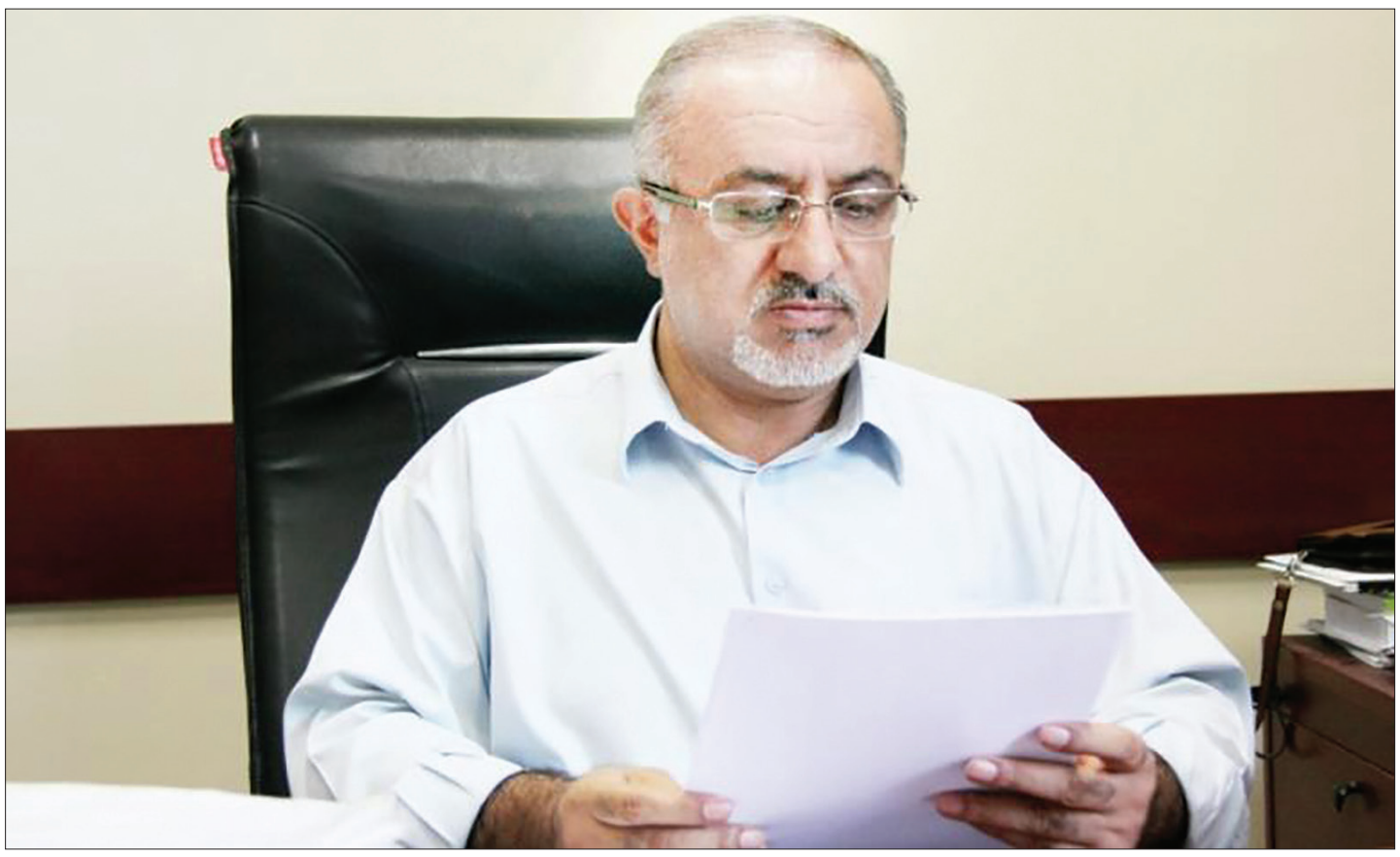

امیر فرشباف
دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه

به مناسبت سیصدوهشتمین سالگرد تولد دیوید هیوم، به‌سراغ سیدمحمد حکاک، دانشیار دانشگاه بین‌المللی امام‌خمینی(ره) قزوین و مولف کتاب‌هایی چون «تحقیق در آراء معرفتی هیوم» و «فلسفه تجربی انگلستان» رفتیم و با او درمورد آرای هیوم در باب متافیزیک، دین و اعتقادش به خدا گفت‌وگویی انجام دادیم که از منظرتان می‌گذرد.

***

شکاکیت هیومی دقیقا به چه معنا و از چه سنخی است و متعلق شک او چیست؟

متعلق شک هیوم، «علیت» و «وجود جهان خارج» و «نفس» است. هیوم شکاک است تا آنجا که با عقل می‌خواهد درباره این مسائل بحث کند و می گوید علیت وجود ندارد و امری موهومی است. او علیت را به عادت ما به با هم دیدن اشیا ارجاع می‌دهد. به عقیده هیوم، علیت طرحی است که ما بر جهان می‌افکنیم. مثلا وقتی عادت کردیم که دو شیء را با ببینیم؛ مثلا آتش و گرما یا برف و سرما را، با دیدن یکی از اینها به وجود بالضروره دیگری حکم می کنیم. وقتی آتش را ببینیم می گوییم گرما هست و وقتی برف را ببینیم به وجود سرما حکم می کنیم. اما درواقع این یک انتظار روانی است و امر واقعی خارجی‌ای بین آتش و گرما برقرار نیست.

از نظر عقل، علیتی در جهان خارج نیست و بنابراین هیوم شکاک است. او همین‌طور وجود جهان خارج و وجود نفس و وساطت و وحدت شخصی آن را هم مشکوک می‌داند.

اما از طرف دیگر هیوم به چیز دیگری به‌عنوان «طبیعت آدمی» قائل است که این طبیعت در ما ایجاد یک باور می کند که این باور خیلی از شکی که عقل برای ما تولید می کند، قوی‌تر است. مثلا در بحث علیت این باور همان‌طور که گفتیم محصول عادت است که یکی از ویژگی‌های طبیعت ما است. وقتی مکررا دو شیء را با هم دیدیم به آن خو می گیریم و عادت می کنیم و وقتی عادت کردیم، می گوییم در جهان خارج بین آتش و گرما ارتباط ضروری است. غافل از اینکه این ضرورت یک ضرورت روانی است و مال ما است و ما آن را بر جهان افکندیم. درحالی که در خارج جهان از هم گسیخته است. ولی این باوری که طبیعت آدمی به ما می‌دهد، قوی‌تر از شکی است که عقل فیلسوف در خلوت فلسفی خود به آن می‌رسد. اما وقتی فیلسوف از خلوت فلسفی خود بیرون می‌آید، تسلیم طبیعتش و باورش خود است. بنابراین از لحاظ طبیعت آدمی، هیوم شکاک نیست. یعنی انسان و از جمله خود هیوم، مثل کسی زندگی می کند که وجود جهان خارج و نفس و علیت را هم قبول دارد.

جالب اینجاست که خود او بدترین و تندترین حرف‌ها را به شکاکان می‌زند و می گوید اینها بیمار هستند و اصلا چگونه می‌خواهند زندگی کنند؟ و با شک که نمی‌شود زندگی کرد! غافل از اینکه خود او با عقل ایجاد شکاکیت کرده است. منتها فیلسوفی است که برای عقل وقع چندانی قائل نیست. می گوید عقل کار خودش را می کند ولی بُرد و قدرتش تا وقتی است که فیلسوف در خلوت فلسفی خود است. اما همین که از خلوت فلسفی خود بیرون می‌آید دیگر تسلیم طبیعت است. مردم عادی هم که اصلا هیچ‌وقت به سراغ تحلیل‌های عقلی نمی‌روند.

بنابراین شکاکیت هیوم به همین معناست که عرض کردم. شکاکیتی است که محصول عقل است ولی در زندگی اعتباری ندارد. چون در زندگی انسان تسلیم طبیعت و خصوصیات طبیعتش از جمله عادت و تخیل است. بنابراین هیوم از لحاظ عقلی شکاک است ولی از حیث طبیعت نه شکاک نیست.

رویکرد هیوم در اثبات جهان خارج چگونه و چه نقدی بر این نظر وارد است؟

درمورد جهان خارج هم همین‌گونه است. او می گوید با عقل نمی‌توانیم جهان خارج را ثابت کنیم. ما هرچه که در درون خود برویم، جزء ادراکات که همان تصورات و انطباعات باشند، نمی‌یابیم. وجود مستقلی برای مابه‌ازای اینها در جهان خارج از ذهن نمی‌بینیم و در زندان خود محبوس هستیم و درواقع چیزی به‌عنوان واقعیت خارجی قابل اثبات نیست.

> **شکاکیت هیوم شکاکیتی است که محصول عقل است ولی در زندگی اعتباری ندارد. چون در زندگی انسان تسلیم طبیعت و خصوصیات طبیعتش از جمله عادت و تخیل است. بنابراین هیوم از لحاظ عقلی شکاک است ولی از حیث طبیعت نه شکاک نیست**

این جهان خارج را هم تخیل ما می‌سازد. ما با تخیل‌مان برای وجود خارج وجودی مستقل قائل می‌شویم و با همین هم زندگی می کنیم. اما به‌نظر من این حرف‌ها غلط است و دلایل آن را هم در کتاب‌های «تحقیق در آرای معرفتی هیوم» و «فلسفه تجربی انگلستان» آورده‌ام. اما در اینجا تنها می‌توانیم به این نقد بر هیوم اشاره کنم که اگر ما در زندان ادراکات خود محبوس هستیم و واقعا راهی به بیرون نداریم و بیرونی اصلا وجود ندارد، پس چطور مساله وجود جهان خارج به ذهن ما آمده است ولو بخواهیم آن را انکار یا در آن شک کنیم؟ اصلا محال است که اگر ما راهی به بیرون از خود نداشته باشیم، بتوانیم وجود جهان خارج یا واقعیت بیرون از ذهن را توهم کنیم. بشر از کجا به این مفهوم رسیده است؟ این تصور از کجا به‌دست آمده است؟ تخیل یا بازی‌های خیالی که هیوم بیان می کند، نمی‌تواند این توهم را در ما ایجاد کند. به هر حال ما می گوییم «واقعیتی مستقل از ذهن»؛ حالا چه بخواهد وجود داشته باشد یا مشکوک باشد یا وجود نداشته باشد، در هر صورت ذهن باید از یک جایی به این مطلب رسیده باشد که بخواهد درباره آن بحث کند. این پاسخ مختصری است که در این مجال می‌توانم به این پرسش بدهم.

رویکرد الهیاتی هیوم درمورد مسائلی چون متافیزیک، دین و خدا چگونه است؟

هیوم، متافیزیک را قبول ندارد و مفاهیم اساسی‌اش از جمله خدا، جهان، نفس و... را مورد نقد قرار می‌دهد. اینها مسائل اساسی دین هم هستند. پس طبیعی است که نظر هیوم درمورد دین هم باید انکار یا شک باشد. ولیکن با همه اینها او را نمی‌توان ملحد دانست و حداکثر باید هیوم را در ردیف لاادریون بدانیم. او درخصوص خدا و مسائل دینی لاادری است. درباره هیوم کسی به‌عنوان ملحد حرف نزده است. حتی کاپلستون که کشیش و البته فرد منصفی هست در کتاب تاریخ فلسفه خود او را لاادری می‌داند.

جالب اینجاست که در کتاب «فلاسفه بزرگ: آشنایی با فلسفه غرب» برایان مگی که مجموعه مصاحبه‌هایی با متخصصان فلسفه‌های مختلف است، درباره فلسفه هیوم با فردی مصاحبه کرده که الان نام او را به‌خاطر ندارم، ولی این شخص درباره او می گوید: «من آرزو دارم در بهشت مجاور هیوم باشم.» اینها نشان می‌دهد ظاهرا در باب دین با اتکای به ایمان و وحی می‌توانسته یک اعتقاداتی داشته باشد. البته هدف او نقد استدلال‌های خداشناسان بر اثبات خدا بوده، اما اینکه بخواهیم بگوییم خود او خدا را قبول نداشته باشد، نه غربی‌ها اینچنین گزارشی ندادند. حداکثر لاادری و جزء نمی‌دانم‌ها و شکاک‌ها بوده است.

از این جهت کار او شبیه کانت است.

کانت از او قرص‌تر است. کانت می گوید اگر در عقل نظری نمی‌شود پاسخ این مسائل اساسی متافیزیک از جمله خدا و نفس و اختیار -که درواقع همان مسائل اساسی دین هم هستند- را پیدا کرد، اما در حوزه عقل عملی می‌توان این مسائل را حل کرد. کانت در عقل عملی این کار را انجام داده است. حالا کاری نداریم که غرب دین‌ستیز جدید، کانت را در عقل عملی قبول نکرده و او را تا جایی بزرگ دانست که در عقل نظری دارد کار می کند و متافیزیک و درواقع دین را نفی می کند.

این دین ستیزی و اعراض از دین اقتضای روح فلسفه جدید است. اما همین فیلسوف بزرگ آنجایی که در حوزه عقل عملی و با تکیه بر احکام وجدان می‌خواهد خدا، نفس، اختیار، پاداش و کیفر را ثابت کند، درنظر غربی‌ها بزرگ نیست، اما خود او این مسائل را اثبات کرده است. اما هیوم چنین کاری نکرده است. این‌طور نیست که او آنچه در عقل نظری پاره کرده را در عقل عملی رفو کند. نه او چنین کاری نکرده است. انصافا کانت اگرچه معتقد به دین نیست، اما خداشناس است. او معاد و نفس و بقای نفس و پاداش و کیفر را قرص و محکم قبول دارد، ولی در حوزه عقل نظری با هیوم یکی است. هیوم خیلی صریح، شفاف و ساده متافیزیک را رد کرد و کانت در کتاب پیچیده «نقد عقل محض»، که به قول یکی از مورخان فلسفه غربی این کتاب مثل عبور از صحرای عربستان است، به همان حرف‌های هیوم رسید. یعنی در حوزه عقل نظری هر دو یک حرف دارند منتها هیوم می گوید متافیزیک بی‌معنی است، اما کانت می گوید در عقل نظری ناممکن است ولی با عقل عملی ممکن است.

Advertisement`s Organization
سازمان آگهی‌های روزنامه فرهیختگان
تلفن: ۶۶۳۴۸۰۱۸-۶۶۳۴۸۰۴۶ (۰۲۱)
فکس: ۶۶۳۴۸۰۱۷ (۰۲۱)
راه ارتباطی واحدهای دانشگاهی
ایمیل: a66348018@gmail.com

آگهی مزایده عمومی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت در نظر دارد انتشارات دانشجویی واقع در مجتمع مرکزی و مجتمع امام علی(ع) را از طریق برگزاری مزایده عمومی به شرکت‌ها و افراد واجد شرایط به صورت اجاره یک‌ساله واگذار نماید. لذا کلیه متقاضیان محترم می‌توانند جهت کسب اطلاعات بیشتر و دریافت و تکمیل اوراق مزایده عمومی به تدارکات دانشگاه یا به آدرس الکترونیکی دانشگاه مراجعه و پیشنهادات خود را حداکثر تا روز دوشنبه مورخ ۱۳۹۸/۳/۶ به‌مدت ۱۰ روز کاری، به‌جز روزهای پنجشنبه و جمعه، در پاکت‌های لاک‌ومهر شده ضمن درج موضوع مزایده به روی پاکت به حراست دانشگاه تسلیم نمایند.
آدرس الکترونیکی دانشگاه جهت دریافت اسناد مزایده:
www.miau.ac.ir
آدرس: مرودشت- کیلومتر ۳ بلوار مرودشت- تخت‌جمشید دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت-اداره تدارکات. **تلفن:** ۵۹-۰۷۱۴۳۳۱۱۱۵۰
تلفکس: ۰۷۱۴۳۳۱۱۱۶۱

آگهی مزایده عمومی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت در نظر دارد تالار پذیرایی واقع در مجتمع امام رضا(ع) را از طریق برگزاری مزایده عمومی به شرکت‌ها و افراد واجد شرایط به‌صورت اجاره ۳ ساله واگذار نماید. لذا کلیه متقاضیان محترم می‌توانند جهت کسب اطلاعات بیشتر و دریافت و تکمیل اوراق مزایده عمومی به تدارکات دانشگاه یا به آدرس الکترونیکی دانشگاه مراجعه و پیشنهادات خود را حداکثر تا روز دوشنبه مورخ ۱۳۹۸/۳/۶ به‌مدت ۱۰ روز کاری، به‌جز روزهای پنجشنبه و جمعه، در پاکت‌های لاک‌ومهر شده ضمن درج موضوع مزایده به‌روی پاکت به‌حراست دانشگاه تسلیم نمایند.
آدرس الکترونیکی دانشگاه جهت دریافت اسناد مزایده:
www.miau.ac.ir
آدرس: مرودشت- کیلومتر ۳ بلوار مرودشت- تخت‌جمشید دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت-اداره تدارکات. **تلفن:** ۵۹-۰۷۱۴۳۳۱۱۱۵۰
تلفکس: ۰۷۱۴۳۳۱۱۱۶۱

نوبت دوم

آگهی مناقصه عمومی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات در نظر دارد امور مربوط به تامین و نگهداری مواد اولیه، طبخ و توزیع غذای گرم روزانه مورد نیاز دانشگاه به صورت بسته‌بندی و سلف‌سرویس به پیمانکار واگذار نماید.
از اشخاص حقوقی دعوت به عمل می‌آید از تاریخ درج این آگهی جهت خرید اسناد مناقصه با ارائه فیش واریزی به مبلغ ۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال (غیرقابل استرداد) به شماره حساب ۰۱۰۶۹۸۹۲۵۷۰۰۲ نزد بانک ملی ایران به نام دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات به همراه معرفی‌نامه کتبی و کارت شناسایی در ساعات اداری به نشانی: تهران- انتهای بزرگراه شهید ستاری شمال- به سمت حصارک- واحد علوم و تحقیقات- ساختمان علوم انسانی- طبقه سوم جنوبی- اتاق ۳۱۶ دبیرخانه کمیسیون معاملات (تلفن تماس: ۴۴۸۶۶۰۷۰ داخلی ۳۰۰۸) مراجعه نمایند.
زمان تحویل پاکات تا پایان وقت اداری روز چهارشنبه مورخ ۹۸/۰۳/۰۸، به آدرس تهران- انتهای بزرگراه شهید ستاری شمال- به سمت حصارک- واحد علوم و تحقیقات- ساختمان علوم انسانی- طبقه چهارم شمالی دبیرخانه مدیریت حراست خواهد بود.
ضمنا هزینه آگهی‌ها به عهده برنده مناقصه بوده و دانشگاه در رد یا قبول پیشنهادات دارای اختیار تام می‌باشد.
دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
دبیرخانه کمیسیون معاملات

برگ سبز و سند خودروی وانت آریسان مدل ۹۵ به رنگ سفید- روغنی به شماره موتور ۱۱۸J۰۰۲۲۸۸۳ و به شماره شاسی NAAB۶۶PE۰GV۶۵۷۴۲۹ و به شماره پلاک ۱۴ - ۱۹۹ ص ۵۴ به نام سعید هارونی جمالوئی مفقود و از درجه اعتبار ساقط می‌باشد.

سند و شناسنامه خودروی سواری هاچ‌بک سیستم: پژو تیپ: ۲۰۶TU۳ رنگ: سفید- روغنی مدل: ۱۳۹۱ به شماره انتظامی ایران ۶۵۸/۹۴ ب ۵۵ شماره موتور: ۰۹۲۵۸۱۴۱۹۱۰ شماره شاسی: NAAP۰۳ED۶CJ۵۷۸۵۳۰ به مالکیت خانم افسون ملاحی به کد ملی ۳۴۱۰۳۹۷۰۸۶ مفقود گردیده و از درجه اعتبار ساقط می‌باشد.

برگ سبز خودروی سواری سیستم: پراید تیپ: صبا GLXi رنگ: نقره‌ای - متالیک مدل: ۱۳۸۷ به شماره انتظامی ایران ۴۸۹/۸۴ ج ۴۳ شماره موتور: ۲۷۳۲۷۲۷ شماره شاسی: S۱۴۱۲۲۸۷۵۸۱۳۴۹ به مالکیت آقای قاسم رستمی‌غیاثی به کد ملی ۲۴۹۱۲۹۶۴۵۴ مفقود گردیده و از درجه اعتبار ساقط می‌باشد.